

ONUR ÖYMEN

ZOR ROTA

Gençlik ve Diplomasi Anıları

Remzi Kitabevi

ZOR ROTA / Onur Öymen

© Remzi Kitabevi, 2017

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Eylül Duru
Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1814-2

BİRİNCİ BASIM: Kasım 2017

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783

*Atatürk Cumhuriyeti'nin değerlerine
sahip çıkan her yaştan gençlere...*

İçindekiler

ÖNSÖZ,13

ÇOCUKLUK VE ÖĞRENCİLİK YILLARIM, 17

Galatasaray'da 12 Yıl.....	22
Mülkiye Yılları ve Gençlik Hareketleri.....	34
Türkiye'nin Siyasi Ortamı ve 27 Mayıs'a Götüren Gelişmeler	37
Köy Çocuklarına Okuma Yazma Öğretiyoruz.....	39
Mehmet Can'ın Tuzluca'sında Bir Yaz	46
<i>Mülkiye</i> Dergisini Çıkarıyoruz	50
Milli Birlik Komitesi'ne Karşı Protesto Eylemi	52
İskenderun'da Bombalanan Atatürk Heykelinin Yerine Büst Dikme Yarışı.....	54
Mülkiye'de Klasik Müzik Konseri.....	55
Yurtdışı Gezileri.....	56

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI'NA GİRİŞ, 57

Dışişlerine Girişte Beklenmedik Gecikme	58
Bakanla ilk Tanışmamız	59
Konsolosluk Dairesi	59
Askerlik ve NATO Dairesi.....	60
Yaptığım ilk Müzakere	62
İlk Önemli Dış Tecrübem	64
Küba Krizi ve Jüpiter Füzelinin Öğrettikleri	66
Yunan Cuntası Zamanında Gümölcine'de Yaşadıklarım.....	67
Avrupa Konseyi ve Uluslararası Diplomasiye ilk Adımlar.....	72
Köprünün Üzerinde Kalan Vatandaşlarımız	79
Almanya'dan Davet.....	81
Siyaset Planlama Avrupa Konseyi ve Kıbrıs Dairesinde Şube Müdürlüğüm.....	83

Kıbrıs'ta Savaşa Götüren Günler.....	86
Kıbrıs'ta Bir Devlet Kuruluyor	99
Gündüz Ökçün'ün Özel Danışmanlığı ve Dış Baskılara Direnmek.....	110
Kanada'ya Beklenmedik Ziyaret.....	111
Humeyni ile Olağandışı Görüşme.....	113
Afganistan'a Sovyet Müdahalesi ve Türkiye	117
Türkiye'ye Baskı Girişimleri Devam Ediyor	118
Ecevit'in İhracatı Artırma Girişimleri.....	119
Yunanistan ile Sorunların Çözümünde İyimser Olunabilir mi?.....	121
Ortadoğu'ya Açılmak.....	125
Dışişlerinin Ekonomik İlişkilere Katkısı	127

PRAG SONBAHARINDA İKİ YIL, 129

İSPANYA'DA İKİ ŞAPKALI DİPLOMASİ, 37

Nasıl Bir Kral?.....	139
Darbe Girişimi Nasıl Önlendi?.....	139
Her Şey Değişim için.....	140
İspanya NATO'ya ve AB'ye Nasıl Girdi?	140
ETA Terörünün Beli Nasıl Kırıldı?	142
Terörü Destekleyen Parti Herri Batasuna Nasıl Etkisiz Kılındı?	142
CASA Uçaklarını Türkiye'de Üretebilir miyiz?	144
Basınla İlişkiler ve Bir Yol Kazası!.....	144
Protesto Ediliyoruz!	145
Acı Bir Olay: Lizbon'da ARA'ya Şehit Verdik.....	146
İspanya'da Siyasetçilerle Temaslar.....	147
İspanya'da Demokrasi Nasıl Olmalı?	148
Siyaseti Etkileyen Din Örgütü OPUS DEI	149
AGİT Toplantısı Sonuçlanıyor: “Evet, Ama Yetmez!”	149
Atatürk'ün Balmumundan Heykelini Yaptırıyoruz	150
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Madrid Festivali'nde	150
Cesur Bir Düşünür: Unamuno.....	152
İspanya'yı Gezerken	152

SİYASET PLANLAMA DAİRESİ BAŞKANLIĞI, 154

Halefoğlu'ndan Fransızlara: “Projenizi Çöp Sepetine Atacağız!” ..	155
Amerikan Kongresi Nasıl Etkilenir?.....	156

Konvansiyonel Silahların Sınırlandırılması ve Türkiye'nin Çıkarları.....	159
AB Üyeliği için Başvuru Kararı.....	163
DANİMARKA BÜYÜKELÇİLİĞİ, 166	
“Çocukları Yetiştirmek Okulun Görevidir. Bizde Özel Öğretmen Yoktur!”	166
Danimarka'nın Tarihi Serüveni	168
Atatürk'ü Ziyaret Eden Ana Kraliçe.....	171
Türkiye'ye Karşı Mesafeli Politika	173
İnsan Hakları ve Af Örgütü ile İlişkiler Nasıl Düzeldi?.....	175
Büyükelçilikte Sığınmacılara İşkence mi Yapılıyor?	178
85 Oyla Seçim Kaybeden Parti Genel Başkanının İstifası.....	180
Partiler Arası İlişkilerin Önemi	180
İletişim Kanalları Açmanın Yolları ve “Türkiye'den Haberler”	182
Türkiye'den Esinlenilerek Kurulan Bir Kurum: Ombudsman	183
AB'ye Üyelik Sürecinde Danimarka'dan Destek	184
Özal'ın Danimarkalı Danışmanı Haldor Topsoe'nün Önerileri.....	187
Eğitim İşbirliği, Başarılar ve Engeller	187
Ulkeyi Park Haline Getiren Kuruluş	190
İşbirliği Olanakları Neredeyse Sınırsız	192
Dünya Sağlık Örgütü'yle Anlaşma İmzalıyoruz	194
Farum'da “Sıfır İşsizlik” Hedefi.....	195
Türkiye'ye Sağlık Malzemesi Gönderiyoruz.....	196
Ankara ve İzmir için Şehircilik Projeleri.....	196
İlişkilerimizdeki Gelişmenin Ekonomik Sonuçları	198
Anadolu Medeniyetleri Sergisi ve Kültürel Etkinlikler	199
Kopenhag'da Cami Yaptırma Projemiz Nasıl Engellendi?	201
Danimarka'da Bir Üniversite.....	202
ALMANYA YILLARIM, 204	
Almanya'nın Geçmişinden Bazı Köşe Taşları	205
Atatürk'ün Hitler Hakkındaki Düşünceleri.....	210
Hitler Döneminde Türkiye'ye Sığınan Alman Bilim Adamları.....	211
Türk-Alman İlişkilerinin 300 Yıllık Geçmişi	213
Almanya'nın Savaştan Sonraki Durumu ve NATO.....	218

Göreve Başlarken Genscher'in Sürprizi	220
Almanya ile Siyasi İlişkilerimizde İnişler Çıkışlar	222
İki Devlet, Bir Millet, Bir Büyükelçilik.....	223
Üst Düzeydeki Ziyaretlerle Zorluklar Aşılabilir mi?	224
Türkiye-Almanya İlişkileri ve Avrupa Birliği	233
AB Zirvesinde İtalya Başbakanı Berlusconi ile Konuşmam	234
Avrupa'nın Güneydoğu Sınırı AB'nin Ebedi Sınırı Olmalı mı?	235
"Türkiye AB Üyesi Olmamalıdır!"	236
Körfez Krizi'nde Türkiye'nin İzlediği Yaklaşım ve Almanya'nın Kaygıları.....	240
Almanya'daki Türkler, Sorunlar ve Umutlar.....	244
Eğitim Sorunlarına İlişkin Çalışmalar.....	256
Güneydoğu Anadolu'ya Büyükelçiler Ziyaretinin Olumlu Sonuçları	259
Dünya Türk İşadamları Konseyi Kuruluyor.....	262
Çifte Vatandaşlık Sorunu.....	263
Almanya'daki Bilim Adamlarımız Birlik Kuruyor	266
"Yeni Evden Renkler" ve Fazıl Say'ın Konseri	268
Türkiye ile Almanya Arasında Savunma İşbirliği ve Alman Askeri Ambargosu	271
Almanların İnsan Hakları ve Kürt Meselesi Hakkındaki Duyarlılıkları	276
Alman Medyasının Rolü ve Siyasete Etkisi	279
Türkiye'de Kilise Kapatıldı İddiasına Nasıl Karşılık Verdik?.....	282
Almanya'da Siyasi Güç Odakları: Eyaletler.....	285
Kuzey Irak'tan Türkiye'ye Kaçanlar ve Almanya'nın Tepkisi	290
İki Almanya'nın Birleşmesinin Sonuçları.....	292
Rusya'da Volga Alman Cumhuriyeti Kurulabilir mi?	295
Doğu Almanya'dan Rusya'ya Dönecek Askerler için Konut Yapımı	296
Doğu Alman Gizli Servisi STASI mi PKK'yı Yönlendirmiş?.....	299
Almanya'da Türkiye'ye Karşı Eylem Yapan Terör Örgütleri ve PKK'nın Yasaklanması	301
Doğu Almanya'daki Tesislerin Özelleştirilmesi, Fırsatlar ve Güçlükler	312

Dini Kuruluşların Siyasete Etkileri.....	314
Yabancı Düşmanlığı ve Yaşadığımız Büyük Acılar	317
Simon Wiesenthal Enstitüsü Almanya'daki Irkçılığın Peşinde	329
Almanya'dan Ayrılıyorum.....	333
MÜSTEŞARLIK YILLARIM, 336	
Bir Gece Yarısı Telefonu.....	339
Bakanlıkta Yaptığımız Bazı Düzenlemeler	343
Kıbrıs Rum Kesimi, Uluslararası Hukuk Çiğnenerek AB'ye Üye Yapılıyor	347
Diplomaside Çifte Standartlar ve Şantaj Politikası	349
Baskılara Direnmek.....	353
Kardak Krizi, Diplomaside Cesaret ve Kararlılık.....	357
Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Papandreu ile Görüşmelerim	367
Gümrük Birliği Nasıl Gerçekleşti?.....	379
Avrupa Hıristiyan Demokrat Partileri: "Türkiye Hiçbir zaman AB'ye Üye Olamaz!"	387
Amerika ile İlişkiler, Olanaklar ve Engeller	392
Irak'taki Amerikan Yandaşlarının Tahliyesi.....	397
Irak'a Petrol Ambargosunu Nasıl Aştık?	399
Erbakan, Müslüman Kardeşler ve Libya Ziyareti	400
İsrail ile Zor İlişkiler.....	402
Erbakan'ın Projesi: D8 Örgütü.....	403
Mübarek, Esad'ın Değişen Tutumu ve Öcalan'ın Sınırdışı Edilmesi.....	405
Atruş Kampının Boşaltılması	408
Ankara Süreci Eşbaşkanlığım	409
Demirel'in Özel Temsilcisi Olarak İran'a Ziyaret.....	412
Demirel'in Özel Temsilcisi Olarak Irak'a Ziyaret	413
Azerbaycan-Ermenistan İhtilafında Türkiye Ne Yapabilir?.....	417
Bosna Krizi ve Aktif Diplomasi	420
Dış Ziyaretlerden Edinilen İzlenimler.....	432
NATO DAİMİ TEMSİLCİLİĞİ DÖNEMİ, 435	
NATO Nasıl Çalışır?	437
Bosna Krizi'nde NATO'dan Beklenenler	442

NATO Konseyi'nin Yönettiđi Kosova Savaşı.....	447
“NATO'da 18 Birden Büyük Değildir”	459
NATO Terörle Mücadelenin Neresinde?.....	470
NATO Türkiye ile Yunanistan Arasında Ne Yapabilir?.....	473
SONUÇ, 478	
KAYNAKÇA, 481	
DİZİN, 483	

Önsöz

Çocukluk ve gençlik yıllarımdan başlayarak Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrıldığım tarihe kadar yaşadığım gelişmelerden önemli bulduklarımı o konulardaki görüşlerimle birlikte okuyucularımla, özellikle genç kuşak diplomatlarımızla paylaşmak istedim.

Okul yılları insanların daha sonraki yaşamlarına yön verecek düşüncelerin oluşmasına etkiye bulunuyor. Benim için de öyle oldu. Hem aileden hem de okuldan aldığım eğitimin özünde, Atatürk'ün Cumhuriyeti kurarken çizdiği rotayı izlemek, onun gösterdiği yoldan ilerleyerek ülkeye hizmet etmek vardı.

O rota doğru bir rotaydı, ama aynı zamanda zor bir rotaydı. Sanki, zorluklara karşı direnmeyi göze alabilecekler için tasarlanmış bir yol haritası gibiydi. Rotanın gösterdiği yön, ulusal egemenliği ve tam bağımsızlığı savunmak için mücadele etmeyi gerekli kılan bir yoldu.

Türkiye'nin bulunduğu bölge, büyük devletlerin, başka ülkelerin politikalarına yön vermek, hatta yönetimlerini şekillendirmek için çalıştıkları bir bölgeydi. Çıkarları bunu gerektiriyordu. Bölgede bu amaçla hedef alınan devletlerin başında Türkiye geliyordu.

Atatürk ve İsmet İnönü dönemlerinde, Türkiye'yi kendi etkileri altına almayı başaramayanlar, daha sonraki yıllarda çeşitli ekonomik ve siyasi yöntemleri ve medyaları kullanarak ülkemizi diledikleri çizgiye getirmeye çalışacaklardı.

Türk diplomatlarına düşen görev, Atatürk'ün çizdiği rotadan şaşmadan, onun temel ilkeleri ve dünya görüşü doğrultusunda Türkiye'nin çıkarlarını cesaretle ve kararlılıkla savunmaktı. Türk diplomatları "Biz talimatlarımızı Atatürk'ten alırız," sözlerini boşuna söylememişlerdi. Ben de o diplomatlardan biri olmaya çalıştım.

Koşullar ve belki biraz da tesadüfler Türkiye açısından önemli gelişmelerin ve sorunların yaşandığı dönemlerde ve ülkelerde görev yapmama yol açtı. Meslek hayatımda yaşadıklarımı, gözlemlerimi ve düşüncelerimi bu kitapta paylaşıyorum.

Bazılarının Avrupa'dan dışlamaya çalıştıkları Türkiye'nin kuşkusuz bazı sorunları ve eksikleri vardı. Ancak çektiği sıkıntıların çoğu bence zayıflıklarından çok gücünden kaynaklanıyordu. Türkiye eksikleri nedeniyle değil, büyük gücü ve potansiyeli olan bir devlet olduğu için Avrupa'nın geleceğine yön verecek ülkeler arasına alınmak istenmiyordu. Benim izlenimim buydu. Yazdığım *Türkiye'nin Gücü* adlı kitabımda bu düşüncemi somut verilerle anlatmaya çalıştım. Daha sonraki kitaplarım da esas olarak aynı düşünce doğrultusunda.

Gelişmiş ülkelerin başarı kazandıkları alanların pek çoğunda Türkiye'nin de onlarla yarışabilecek güce ve birikime sahip olduğunu gördüm. Rotamız doğruydu, bütün mesele o rotanın gösterdiği doğrultuda en bilgili ve en yetenekli kadrolarımızla yılmadan, yorulmadan, cesaret ve kararlılıkla ilerlemektir.

Diplomasi bu yolda çalışmak için çok önemli bir araçtı. Ancak sonuç almak için aynı rotayı izlemeyi ilke edinen siyasetçilere ihtiyaç vardı. Çünkü son tahlilde demokrasilerde başarının sahibi, başarısızlıkların sorumlusu siyasi iradeydi. Bu düşünceyle ben de Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra siyaset yoluyla aynı rotayı izleyerek ülkemize hizmet etmeye çalıştım.

Bu kitabın hazırlanmasında danışmanım Hasibe Tuna'nın büyük emeği var. Merve Karadayı Aksu'nun katkılarından da çok yararlandım. Başta değerli büyükelçi arkadaşlarım Akın Alptuna, Yiğit Alpoğan, Erdoğan İşcan, Hüseyin Dirioz, Ümit Pamir, Koray Targay, Altan Güven, Fatih Ceylan ve Selim Karaosmanoğlu olmak üzere birçok meslektaşımın benimle paylaştıkları bilgiler çok yararlı oldu ve çalışmalarımın ışık tuttu.

Eşim Nedret Öymen'in teşviki olmasa belki bu kitap hiç yazılmayacaktı. Nedret, metnin yayına hazırlanmasında da bana çok yardımcı oldu. Ona şükran borçluyum. Çocuklarıma da her zamanki gibi, gösterdikleri sabır ve anlayışla çalışmalarımı kolaylaştırdıkları için içtenlikle teşekkür ederim.

Remzi Kitabevi sahibi Ömer Erduran'ın ve başeditörü Öner Ciravođlu'nun kitabın hazırlanmasında gösterdikleri ilgi benim için çok değerli oldu. Editör Eylül Duru'ya da gösterdiği dikkat ve titizlik için teşekkür ederim.

Bu kitap bir dönemin gerçeklerinin araştırmacılar, aydınlar ve genç diplomatlar tarafından daha iyi anlaşılmasına ve değerlendirilmesine katkı sağlayabilirse ne mutlu...

Onur Öymen
İstanbul, Ekim 2017

Çocukluk ve Öğrencilik Yıllarım

18 Ekim 1940 günü İstanbul'da dünyaya geldim. İlk anılarım arasında, savaş yıllarında çekilen bazı sıkıntılar var. Nüfus cüzdanlarımızda karneyle verilen mallarla ilgili damgalar olduğunu hatırlıyorum. Annem Nebahat Öymen'in görev yaptığı Nişantaşı Kız Lisesi'ne gittiğimde, onun öğretmen arkadaşları bana bir kesmeşeker hediye ederdi. Bir çocuğa verilebilecek en değerli hediye oydu.

Savaşa katılan ülkelerin çektikleri büyük acılarla kıyaslandığında, bu ufak tefek zorlukları abartmamak ve milletçe savaşa katılmadığımız için çok şanslı olduğumuzu kabul etmemiz gerekiyor. Avrupa'da milyonlarca insan hayatını kaybederken Türkiye'de bir kişinin bile burnunun kanamamasını İsmet İnönü'nün ustaca yürüttüğü diplomasiye, akıllı ve basiretli politikasına borçluyuz.

Teyzemle birlikte anneannemin Feneryolu'ndaki evine gittiğimiz günler, orada geçirdiğimiz kısa tatiller, evin meyve ağaçlarıyla dolu bahçesinde arkadaşlarımla oynadığım oyunlar... Tatillerde Hıfzırrahman amcamın, Nezaket yengemin, çocukları Altan, Örsan ve Gülden'in Ankara'dan İstanbul'a gelerek bizde misafir olmaları hâlâ hafızamda tazeliğini koruyor.

Başka bir anım da şu: Babamın bir arkadaşı oğlunun derslerini takviye amacıyla babamdan Almanca dersi vermesini istemişti. Babam da hiçbir karşılık beklemeden çocuğa yardımcı olmuştu. Yine de çocuğun babası oğlunun eski bisikletini bana hediye etmek istemişti. Ailede uzun süre bunun tartışıldığını hatırlıyorum. Babam uzun süre "Ben bir karşılık beklemeden bu dersi verdim. Herhangi bir şey alمام mümkün değildir," diye ısrar etti. Annem de bu mütevazı hediye kabul etmezsek arkadaşının incineceğini savunuyordu. Sonunda, annem galip geldi ve ben de böylece ilk bisikletime kavuştum. Bu, da-

